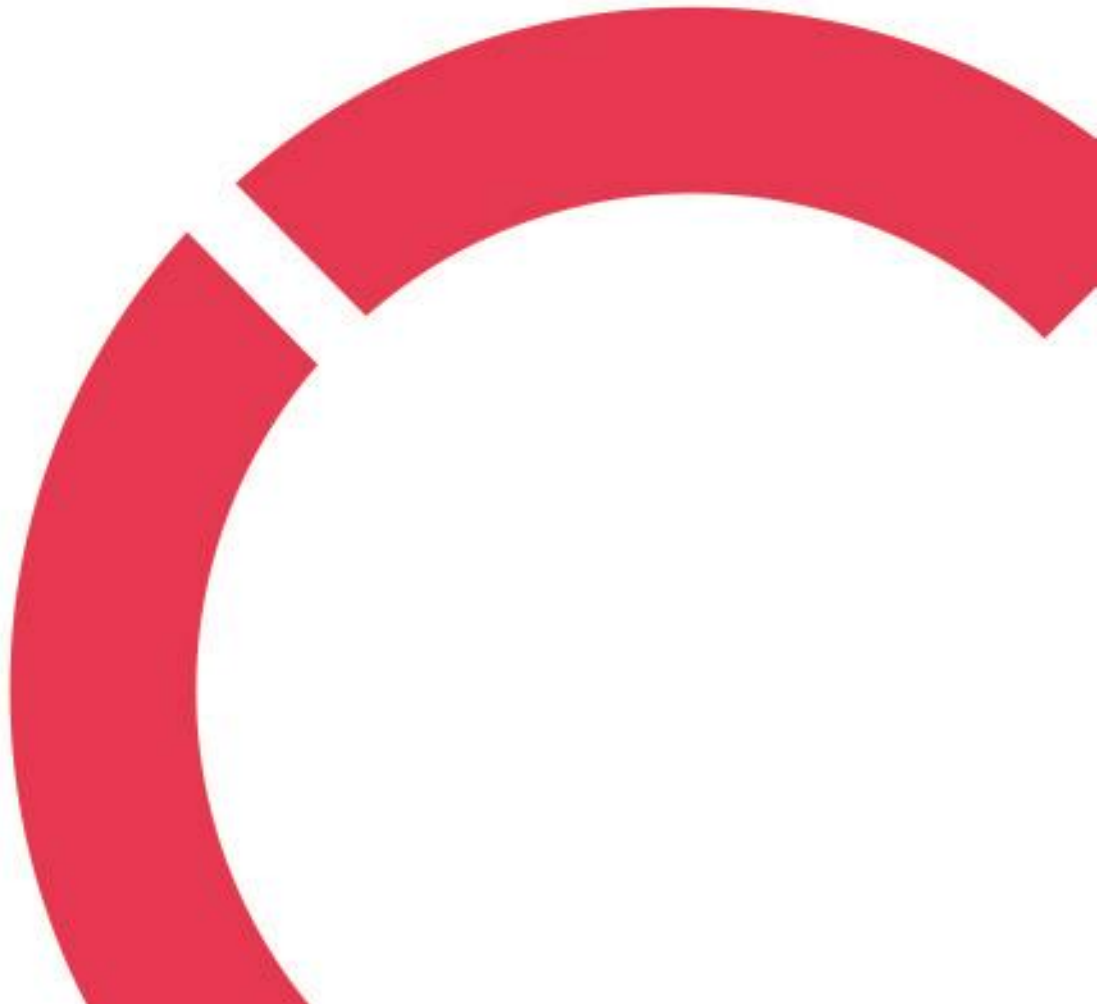

KARTOITUS LASTEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMISEN KEINOISTA VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA ERÄÄSSÄ PÄIVÄKODISSA

Pinja Saarela

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi koulutus
joulukuu 2025**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Joulukuu 2025	Tekijä/tekijät Pinja Saarela
Koulutus Sosionomi		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi KARTOITUS LASTEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMISEN KEINOISTA VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA ERÄÄSSÄ PÄIVÄKODISSA		
Työn ohjaaja Anne Jaakonaho		Sivumäärä 21 + 4
Työelämäohjaaja Outi Hankaniemi		
<p>Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa nykyisiä keinoja, joilla lasten osallisuutta harjoitetaan, sekä kartoittaa uusien tarvetta. Tavoitteena oli kyselyn avulla selvittää työntekijöiden ajatuksia sekä näkemyksiä lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä hyödynnettiin jo olemassa olevia keinoja ja nämä koottiin yhdeksi työkalupakiksi, josta kukin voi poimia tarpeelliseksi kokemat työvälitteet. Tarkoituksena oli ottaa huomioon eri-ikäiset lapset osallisuuden työkalujen suunnittelussa, huomioiden kunkin eri iän kehitysvaiheet. Opinnäytetyön materiaalia kehitettäessä huomioitiin myös jokaisessa lasten kehitysvaiheessa kehittyvät tiedot ja taidot.</p> <p>Opinnäytetyön tietoperusta perustui paljolti varhaiskasvatussuunnitelmaan, jossa lasten osallisuus ja sen näkyminen arjessa nostetaan esille. Lasten osallisuuden lisäämisen tarpeellisuutta tuki myös varhaiskasvatustaki sekä YK:n sopimus lasten oikeuksista. Lasten osallisuuden nykytilaa selvitettiin haastattelulla, johon anonymisti sai vastata varhaiskasvatuksen opettaja, lastenhoitaja sekä sosionomi. Vastausten pohjalta sekä jo olemassa olevien keinojen pohjalta kehitettiin keinoja lasten osallisuuden vahvistamiseksi.</p> <p>Opinnäytetyön myötä syntyi työkalu, joka varmistaa, että jokainen lapsi tulee kuulluksi ikäänsä sopivalla tavalla. Näin ollen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet toteutuvat paremmin. Tämän myötä jokaisella lapsella tulisi olla sellainen olo, että heidän äänensä on päässyt kuuluviin ja heidän mielipiteensä on otettu huomioon.</p>		
Asiasanat osallisuus, sosiaalipedagogiikka, varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, autonomia. subjektiivisuus, koherenssi		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date December 2025	Author Pinja Saarela
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis HOW TO IMPROVE THE INCLUSION OF CHILDREN OF DIFFERENT AGES IN THE EARLY CHILDHOOD EDUCATION PROCESS?		
Centria supervisor Anne Jaakonaho	Pages 21 + 4	
Instructor representing commissioning institution or company Outi Hankaniemi		
<p>The purpose of this thesis was to identify current ways in which participation of children is being practiced and recognize the need of new methods. The goal was to conduct a survey for the employees and clarify their thoughts and views on the participation of children. In this thesis, material, that was already in use, was also reclaimed in addition to the material conducted with the survey. With these materials a material bank was put together. The purpose of the material bank is to work as a place where the works could take any materials that they need and find necessary. When creating the materials, all the different phases of development in different age brackets. Also, the skills and knowledge that develop in the different phases of development, were taken into consideration.</p> <p>The theoretical framework is heavily based on the early childhood education and care curriculum, where the inclusion of children is mentioned to be important. Inclusion is also highlighted in the Act of Early Childhood Education and Care as well as in the UN Convention on the Rights of the Child. An anonymous interview was used to figure out the current state of the inclusion of children. Based on the answers from the interview, new ways to include children started to develop.</p> <p>The idea for this thesis came purely from the need to have more material that takes into consideration the different age brackets. Because of the development of this material bank, the objectives of the early childhood education and care curriculum will be fulfilled. Along with this every child should have the experience that their voice is heard, and their opinions are noticed.</p>		

Key words

early childhood education, early childhood education and care curriculum, inclusion, and social pedagogy, autonomy, subjectivity, coherence,

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

OSALLISUUS

Henkilön oma kokemus yhteenkuuluvuudesta ja jonkin asian tai ryhmän osana olemisesta.

SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Antaa sosiaaliselle työlle pedagogisen näkökulman, jonka avulla voidaan tutkia ihmisen kasvua ja kehitystä yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla.

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laadittava suunnitelma, johon kirjataan lapsen tavoitteita, toiveita sekä vahvuuksia.

SUBJEKTIIVISUUS

Henkilön oma, henkilökohtainen kokemus ja näkemys perustuen hänen omiin havaintoihinsa ja tulkintoihinsa.

KOHERENSSI

Yhteys asioiden välillä.

AUTONOMIA

Henkilön itsemääräämisoikeus sekä oikeus päätöksen tekoon koskien omaa elämää.

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAUSTAA	3
2.1 Tätä on osallisuus	3
2.2 Osallisuuden osa-alueet	5
2.3 Osallisuuden edistämisen 10 periaatetta	6
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TEHTÄVÄ	7
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	8
4.1 Toimintaympäristö	8
4.2 Kohderyhmä	9
4.3 Aineiston keruu ja elinkaari	9
5 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET TULOKSET	10
6 KESKEISET TULOKSET PEILATTUNA TIETOPERUSTAAN	13
6.1 Keskeiset tulokset verrattuna osallisuuden edistämisen periaatteisiin	13
6.2 Keskeiset tulokset verrattuna osallisuuden osa-alueisiin	15
6.3 Keskeiset tulokset verrattuna tutkimuskysymyksiin	16
7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	17
7.1 Suunnittelu	17
7.2 Toteutus	18
7.3 Raportointi	18
8 POHDINTA	19
LÄHTEET	21
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Osallisuuden edistämisen 10 periaatetta	6

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on toteutettu vastaamaan työelämässä heränneeseen haasteeseen. Tilaaja on Kokkolan sivistystoimen varhaiskasvatuspalvelut ja toteuttamispaikkana Nahkurin päiväkoti. Päiväkodissa on 54 paikkaa, jotka jakautuvat kolmeen ryhmään, joista kaksi ovat 3–5-vuotiaiden ryhmää ja yksi alle 3-vuotiaiden ryhmä. Tilaaja organisaatio esitti toiveen työmenetelmästä, jonka avulla lapsien osallisuutta saadaan parannettua mutta myös lisättyä varhaiskasvatuksessa. Uudelta työmenetelmältä toivotaan käytännöllisyyttä, yhtäläisyyttä ryhmien välillä sekä helppoutta. Varhaiskasvatuksen arki on hektistä, joten uuden työmenetelmän sisällyttäminen tulee olla helppoa. Nykyinen malli on hyvin hajanainen ja jokaisella ryhmällä erilaiset keinot, joka aiheuttaa turhautuneisuutta sekä ylimääräistä työtä päiväkodin henkilöstölle. Tarve yhtenäiselle, konkreettiselle sekä helpolle ratkaisulle oli ajankohtainen. Aihe sisältyy myös Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmaan (Kokkolan kaupungin sivistystoimi 2022, 28), joka tukee sen ajankohtaisuutta. Varhaiskasvatustuki tukee lasten osallisuutta, mielipiteiden, ajatusten sekä toiveiden kuuntelua (2018/540, 3§).

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen. Tarkoituksena oli toteuttaa kysely toteuttamispaikan työntekijöille. Vastaajien määrää rajattiin valitsemalla vastaajiksi ne henkilöt, joilla on sosionomin tutkinto. Näin ollen kyselyyn vastaajia oli 5 kappaletta. Kyselyn vastausten perusteella opinnäytetyön ohessa luotiin uusi työmenetelmä, jonka avulla pyrittiin ratkaisemaan esiin noussut haaste. Tavoitteena oli parantaa jokaisen lapsen osuutta varhaiskasvatuksen arjessa, ottaen huomioon eri-ikäiset lapset sekä heidän valmiutensa osallistua. Tavoitteena oli löytää jo käytössä olevia menetelmiä, jotka voidaan ottaa mukaan opinnäytetyön lopputuotokseen sekä kehittää uusia materiaaleja. Näistä materiaaleista kootaan opinnäytetyön yhteydessä yksi yhteinen sekä toimiva materiaalipankki. Lopuksi materiaalipankki esitellään, perustelluin syin, miksi juuri nämä materiaalit otettiin mukaan.

Opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa kysely, jonka avulla kartoitetaan varhaiskasvattajien ajatuksia ja mielipiteitä lasten osallisuudesta. Kyselyn vastauksia ja valmiita materiaaleja voidaan hyödyntää, sekä luoda uusia materiaaleja ja näistä koota yhteinen materiaalipankki. Materiaalit on valittu huomioiden jokainen ikäryhmä, jotta ne sopisivat parhaimmalla tavalla kunkin iän kehitysvaiheisiin. Kysely mahdollistaa mielipiteiden ja ajatusten jakamisen, jotka eivät välttämättä muuten tulisi kuulluksi. Kyselyssä ääneen pääsevät varhaiskasvatukset ammattilaiset ja he tuntevat sekä tietävät parhaiten, miten jokainen lapsi tulee kuulluksi juuri hänelle yksilöllisellä tavalla. Kyselyyn osallistujat toimivat eri-ikäisten lasten ryhmissä, joten kyselyn vastauksissa näkyy myös näkökulmia eri-ikäisten lasten osallisuudesta.

Kyselyn vastausten pohjalta luodaan uusi, toimiva sekä arkeen jäävä ratkaisu. Sen sijaan, että jokaisella työntekijällä on omat, muista eroavat materiaalit, joita täytyy etsiä useiden tiedostojen tai kansioden lomasta, onkin yksi materiaalipankki. Se sisältää tietyt, yhteiset materiaalit, jotka on luotu kyselyn vastausten pohjalta. Ei enää turhautumista hukkuneista papereista tai tiedostoista, vaan intoa ja motivaatiota ottaa lapset mukaan varhaiskasvatussuunnitelman.

2 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAUSTAA

Toimintaympäristönä varhaiskasvatus antaa parhaan mahdollisen mahdollisuuden lasten osallisuudelle. Varhaiskasvatuksessa jokainen lapsi tulee tulla kohdatuksi sekä kuulluksi tasa-arvoisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohja perustuu seuraaviin keskeisiin periaatteisiin: lapsen edun ensisijaisuuteen, hänen oikeuteensa hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen kuulemiseen sekä yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun. Huomioon otetaan myös inklusiivisuus ja syrjimättömyys. Nämä periaatteet pohjautuvat YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, varhaiskasvatuslakiin sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. (Kokkolan kaupungin sivistystoimi 2022, 22.) Varhaiskasvatus rakentuu elämän kunnioittamiselle, kestäväälle elämäntavalle, ihmisoikeuksille ja jokaisen ihmisarvon ehdottomalle arvostukselle. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset tukevat lapsen kasvua ihmisyyteen, johon kuuluu pyrkimys totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. (Kokkolan kaupungin sivistystoimi 2022, 22.)

2.1 Tätä on osallisuus

Osallistuminen ja osallisuus saatetaan useasti sekoittaa keskenään, vaikka ne eivät kuitenkaan ole sama asia. Tähän toki voi vaikuttaa esimerkiksi osallisuus sanan englanninkielinen käänös. Sana osallisuus voidaan kääntää englanniksi esimerkiksi inclusion, participation tai involvement. Osallistuminen ja osallisuus voidaan kuitenkin erottaa toisistaan hyvinkin helpolla tavalla. Osallistumisen voi ajatella erilaisena tekemisenä, kun taas osallisuus on jokaisen oma kokemus (Kalliomeri, Kuusio, Laaja, Männistö & Stenvall 2023). Esimerkkinä tilanne, jossa aikuiset ovat suunnitelleet yhteisen leikin, ja lapset auttavat vain leikin kokoamisessa, sekä leikkivät sillä. Lasten osallisuutta tässä tilanteessa olisi voitu parantaa ottamalla heidät mukaan leikin suunniteluun, ja huomioida heidän mielenkiinnonkohteensa ja mielipiteensä. Osallisuuden lisääminen voi aluksi tuntua hankalalta mutta sen sisällyttäminen arkiin asioihin, kuten tarjoamalla myönteisiä kokemuksia kuulluksi tulosta, on oikea askel lasten osallisuuden lisäämiseen (Opetusministeriö 2022, 34).

Ovatko lapset samanarvoisia aikuisten kanssa? Vanhanaikainen käsitys aikuisten ja lasten välisestä valtahierarkiasta on vielä edelleenkin nähtävissä. Lapsia ei välttämättä pidetä kansalaisena kuten aikuisia, vaan heidät koetaan suojelunkohteiksi ja heidän mahdollisuutensa saada äänensä kuuluviin sivutetaan lähestulkoon kokonaan. Viime vuosina on kuitenkin ollut nähtävissä keskustelua lasten osallisuudesta sekä mahdollisuudesta vaikuttaa. (Sevon, Mustola, Hautakangas, Hautala, Ranta, Salonen & Alasuutari 2021, 333 [Lansdown 2010; Lister 2007; Zeiher 2009.]) 2000-luvun keskeisiä teemoja varhaiskasvatuksessa onkin ollut osallisuus (Karlsson, Lastikka, Weckström 2018, 73 [Heikka ym. 2014.]). Vaikka osallisuus on saanut paljon kannatusta, osallisuus on saanut myös kritiikkiä. Kritiikki perustuu lähinnä ajatukseen, että varhaiskasvatukseen lapset ovat liian nuoria ilmaisemaan mielipiteensä ja osallisuus asettaa lapset vastuuseen liian aikaisin (Karlsson, Weckström & Lastikka. 2014, 74.) Kuitenkin jo 2-vuotias lapsi voi pystyä ilmaisemaan mielipiteensä käyttäen lyhyitä lauseita kuten ”Haluaa” tai ”Ei halua” (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2025).

Miten ja miksi osallisuuden tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa? Jokaisen varhaiskasvattajan tulee tehdä työtä lapsen etu edellä. On lapsen etu, että hän saa osallistua häntä koskevien asioiden päätöksentekoon sekä arviointiin. Osallisuutta ja sen hyötyjä voidaan tarkastella myös sosiaalipedagogisesta näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa sosiaalipedagogiikan tehtävä on tarjota yleissivistävää opetusta, opetta lapsia toimimaan vastuullisena yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä (Herranen-Somero 2025), ja näitä taitoja voidaan harjoitella osallistamalla lapsia sekä heidän perheitään erilaisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä arviointiin (Opetusministeriö 2022). Osallisuus ei ole mikään irrallinen asia, jota nyt vaan pitäisi silloin tällöin harjoittaa tai mainita erilaisissa dokumenteissa. Osallisuuden tulisi näkyä varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, pedagogiikassa sekä arjen toimintatavoissa aikuisten kesken mutta myös lapset mukaan ottaen (Sevon ym. 2021, 345). Lasten osallisuuden lisäämisestä ei kannata tehdä liian vaikeaa, koska loppujen lopuksi, se ei vaadi paljoa eikä sen tarvitse tehdä arjesta entistä kuormittavampaa.

Lasten mahdollisuus osallistua on tärkeää heidän tulevaisuutensa kannalta. Erityisesti sosionomien taitoihin kuuluva sosiaalipedagogiikka on tärkeä aihealue varhaiskasvatuksen laadun kannalta (Rintakorpi, Holmikari 2021, 242). Varhaiskasvatusta voidaan pitää eräänlaisena kasvatusinstituutina, minkä eettisen aseman takia, mikä harjoittaa lasten osallisuutta, demokratiaa sekä yhdenvertaista kansalaisuutta (Sevon ym. 2021, 334. [Åmot, Ytterhus 2014]). Sosiaalipedagogiikka huomioi juurikin ihmisen kasvua sekä toimintaa osana yhteisöjä sekä yhteiskuntaa (Rintakorpi, Holmikari, Jalasmäki & Kukkonen 2023, 42).

2.2 Osallisuuden osa-alueet

Osallisuus voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen: osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisössä sekä osallisuus yhteisestä hyvästä. Jako perustuu sosiaali- käyttäytymis- ja terveystieteelliseen tutkimukseen. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 22.)

Osallisuuden ensimmäinen osa-alue koskee osallisuutta omassa elämässä. Ihmisellä on tarjottava tarpeelliset tiedot, taidot sekä resurssit, jotta hän voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Ihminen tulee kohdata kunnioittavasti ja hänellä tulee olla tarpeeksi aikaa ja tilaa omille päätöksilleen. Edward Deci ja Richard Ryanin itsemääräämisteoria liittyy vahvasti osallisuuteen. Itsemääräämisteorian mukaan ihmisen kolme psykologista perustarvetta ovat autonomia eli itsemääräämisoikeus, kyvykkyyden osoittaminen sekä yhteenkuuluvuus (Määttä, Palmu, Hankonen, Huhtiniemi, Lehtivuori, Martela, Polet, Sjöblom, Stenius & Vasalampi, 2023, Koherenssiin puuttuessa myös osallisuuden toteutuminen on vaikeaa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 22.)

Toinen osa-alue käsittelee osallisuutta yhteisön näkökulmasta. Yhteisöiksi voidaan laskea perhe, ystäväpiiri, harrastusryhmät tai asuinalueen ihmiset. Ihmisen hyvinvoinnin sekä osallisuuden kokemuksen kannalta on tärkeää, että hän kokee kuuluvansa johonkin yhteisöön. Jos ihmisen osallisuuden kokemus on horjunut, on tärkeää, että häntä rohkaistaan ja kannustetaan ensimmäisenä vaikuttamaan omaan elämäänsä. Tämän jälkeen voidaan rohkaista vaikuttamaan myös oman elämän ulkopuolisiin asioihin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 22.)

Kolmas ja viimeinen osa-alue on yhteisestä hyvästä. Kaikilla tulisi olla mahdollisuus osallistua yhteisen hyvän rakentamiseen, siitä nauttimiseen sekä sen jakamiseen yhdessä muiden kanssa. Yhteiseen toimintaan osallistuminen vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tuottaa kokemuksia arvostuksesta, kiitoksesta sekä merkityksellistä yhteyksiä muihin ihmisiin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 22.)

2.3 Osallisuuden edistämisen 10 periaatetta

Osallisuuden edistämisen onnistumisen kannalta tärkeää olisi, että nämä 10 periaatetta olisivat kunnossa. Nämä periaatteet pohjautuvat osallisuuden kolmeen osa-alueeseen. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 20.)

Kun halutaan edistää kaikkien osallisuutta, tulisi noudattaa näitä osallisuuden edistämisen periaatteita:

1. Ihminen osallistuu toimintaan tai palveluun omaehtoisesti.
2. Osallistujan kanssa etsitään yksilöllisiä ratkaisuja.
3. Osallistuja kohdataan kunnioittaen ja kategorisoimatta.
4. Yksin jääneet ja omiin oloihinsa päätyneet löydetään ja saadaan mukaan toimintaan.
5. Toimintaa tai palvelua kehitetään yhdessä.
6. Toiminta vahvistaa osallistujan vaikuttamismahdollisuuksia myös toiminnan ulkopuolella.
7. Ihminen pääsee osaksi itselleen tärkeää yhteisöä.
8. Ihminen pääsee nauttimaan yhteisestä hyvästä ja voi osallistua sen tuottamiseen ja jakamiseen tasavertaisena muiden kanssa.
9. Ihminen saa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. Yhteiskuntaryhmät kohtaavat.
10. Osallisuutta edistävät keinot juurtuvat osaksi jatkuvaa toimintaa.

KUVIO 1. Osallisuuden edistämisen 10 periaatetta (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 19).

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TEHTÄVÄ

Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa nykyisiä keinoja, joilla lasten osallisuutta harjoitetaan, sekä kartoittaa uusien keinojen tarvetta. Tavoitteena on kyselyn avulla haastatella työntekijöitä ja selvittämään heidän ajatuksiaan sekä näkemyksiä lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

1. Mitkä keinot kasvattavat lasten osallisuutta varhaiskasvatuksen arjessa?
 - 1.1 Mitä lasten osallisuus on?
 - 1.2 Kenen tehtävä on varmistaa osallisuuden varmistaminen?
2. Miten huomioida lapsen osallisuus vasukeskustelussa?
 - 2.1 Mikä on lapsen rooli vasukeskustelussa?
 - 2.2 Miten varmistaa lasten osallisuus myös vasukeskustelujen välissä?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön kysely toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella. Lomake rakentui seitsemästä kysymyksestä ja yhdestä vapaalle kommentoinnille tarkoitettua kohdasta. Kysely toteutettiin anonyymistä eikä osallistujien henkilötietoja kerätty. Kysely lähetettiin kuudelle osallistujalle sähköpostin avulla ja mukana oli liitteet tutkimustiedotteesta (LIITE 1.) sekä suostumuslomake (LIITE 2.), jota ei loppujen lopuksi olisi välttämättä tarvittu. Vastausaika ilmoitettiin mahdollisille osallistujille. Kuudesta kyselylomakkeen saaneista yksi henkilö vastasi kyselyyn. Tämä oli vähemmän kuin odotettiin. Kerätty materiaali analysoitiin käyttäen laadullista analyysimenetelmää. Tuloksia myös verrattiin aikaisempaan tietoperustaan.

4.1 Toimintaympäristö

Toimintaympäristönä toimi kokkolalainen varhaiskasvatusyksikkö. Tässä yksikössä on kolme ryhmää, joista kaksi ovat 3–5-vuotiaiden ryhmiä ja yksi alle 3-vuotiaiden ryhmä. Opinnäytetyön aiheen kannalta toimintaympäristö tarjoaa ~~loistavan~~ tilaisuuden tutustua joka ryhmän omiin ja yhteisiin osallistamisen materiaaleihin, ottaen huomioon eri-ikäiset lapset. Toimintaympäristön koon ansiosta, aineiston kerääminen, rajaus sekä analysointi on mahdollisesti helpompaa kuin isommassa toimintaympäristössä. Vaikka jokaisella ryhmällä onkin omia tapoja ja materiaaleja käytössä, todennäköisesti myös yhteisiä materiaaleja löytyy. Toimintaympäristö on minulle jo entuudestaan tuttu, joten osa materiaaleista on mahdollisesti myös tuttuja.

4.2 Kohderyhmä

Kohderymänä toimi yksikön 3–6 työntekijää. Tarkemmaksi kohderyhmäksi myöhemmässä vaiheessa rajautui yksikön sosionomit. Tämä siksi, että heidän koulutustaustansa vastaa omaa koulutusta. Vaikka opinnäytetyöprosessin aikana yhteistyötä on tapahtunut vain yksikön johtajan ja ryhmien opettajien kanssa, koen, että opinnäytetyöstä hyötyy jokainen yksikössä työskentelevä. Osallisuuden parantaminen, lisääminen ja ylläpito kuuluu jokaiselle varhaiskasvattajalle. Materiaalipankki tulee jokaisen työntekijän saataville eikä sen käyttäminen vaadi tiettyä koulutustaustaa. Kohderymänä toimii myös yksikön lapset. Vaikka materiaaleja tulee pääsääntöisesti käyttämään yksikön työntekijät, opinnäytetyön tavoite on saada parannettua lasten osallisuutta ja saada myös heidän mielipiteensä sekä kokemuksensa näkyviksi varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin aikana.

4.3 Aineiston keruu ja elinkaari

Aineiston keruu opinnäytetyötä varten tapahtui kyselyn avulla. Saman kyselyn avulla kerätään aineistoa materiaalipankkia varten (LIITE 4). Kyselyn lähetettiin kaikille yksikön sosionomi koulutuksen saaneille eli 6 henkilölle. Kyselylomakkeen he saivat täyttää sähköisesti heille sopivana aikana. Aineistoa kerätessä on tärkeää muistaa kerätä vain sellainen materiaali, jonka oikeasti kokee hyödylliseksi. Suuri määrä aineistoa ei aina välttämättä ole hyväksi, vaan se saattaa kuormittaa ja pitkittää opinnäytetyön tekemistä turhaan. Sekä valmiin aineiston, että itse keräämän aineiston kanssa on tärkeää muistaa aineiston luotettavuus.

Kerätty aineisto säilytetään sähköisesti salasanan takana, jotta ulkopuoliset henkilöt eivät pääse siihen käsiksi. Aineistoa säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen saakka. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen tai osallistujien halutessa kaikki kerätty aineisto tuhoetaan asiaan kuuluvalla tavalla, eikä sitä jatkokäytetä.

5 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET TULOKSET

Kyselyyn vastanneita oli odotettua vähemmän. Kyselylomake lähetettiin 6 vastaajalle ja vastauksia tuli vain yhdeltä vastaajalta. Kahdesta muistutuksesta huolimatta vastauksia ei tullut lisää. Koska vastausprosentti jäi hyvin pieneksi, on myös kyselystä saatava aineisto hyvin niukka. Kyselystä pyrittiin muotoilemaan lyhyt mutta kattava. Tarkoituksena oli saada todennmukaisia, arjen esimerkkejä lasten osallisuuden varmistamisesta sekä kehittämisestä. Kyselyn vähäiset tulokset vaikuttavat negatiivisesti myös materiaalipankin tekoon, koska analysoitavaa materiaalia on varsin vähän.

Kysymyksessä yksi pyrittiin selvittämään, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset ymmärtävät lasten osallisuuden. Esille nousi tärkeitä asioita kuten lapsen osallistumisen mahdollistaminen hänelle sopivalla tavalla. Lapselle on myös tärkeää antaa mahdollisuus olla osallistumatta. Lapsen osallisuus nähtiin myös toiminnan suunnittelun kannalta tärkeässä roolissa ja lasten mukaan ottaminen päätöksenteossa on siihen sopiva keino.

Seuraavat kaksi kysymystä keskittyivät positiivisiin sekä negatiivisiin asioihin, jotka saattavat vaikuttaa lasten osallistamiseen sekä osallisuuteen. Positiivisesti vaikuttaviksi asioiksi nähtiin sensitiivinen, hyväksyvä ilmapiiri. Myös positiivinen asenne nähtiin edistävänä tekijänä lasten osallisuuden kannalta. Lasten osallisuuden mahdollistamiseksi toteutetaan pienryhmätoimintaa. Suurena negatiivisena tekijänä nähtiin varhaiskasvatuksen arjelle tyypillinen kiire. Koe-taan, että kiireen takia on helpompi esimerkiksi suunnitella toimintaa itsenäisesti, kuin ottaa lapsia mukaan. Myös suuret ryhmäkoot nähdään lasten osallisuutta haittaaviksi tekijöiksi.

Neljäs kysymys oli muotoiltu väitteen muotoon. Väitteessä pohdittiin, kenelle lapsen osallisuuden toteutumisen varmistamisen kuuluu. Kysymykseen oli tarjolla viisi eri vastausvaihtoehtoa, vaihdellen välillä täysin samaa mieltä ja täysin eri mieltä. Kysymykseen oli mahdollista vastata myös neutraalisti. Vastaajien pienen määrän takia väitteeseen tuli hyvinkin yksimielinen vastaus. Useampi vastaus olisi tarjonnut laajemman sekä todennmukaisemman tuloksen.

Viides kysymys selvitti lasten roolia vasukeskusteluissa. Yksikön totaalista tilannetta ei voida päätellä vain yhden vastauksen perusteella mutta vastaaja kokee, että hänen kohdallaan lasten rooli on jäänyt hyvin minimaaliseksi. Tämän kaltaisissa kysymyksissä useampi vastaus olisi ollut tarpeellinen materiaalin keräystä varten. Yhden vastauksen perusteella on hyvin vaikea tehdä kunnollista arviointia, millainen materiaalipankki palvelee koko yksikköä.

Kuudes kysymys selvitti yksinkertaisesti sitä, näkyykö lasten osallisuus yksikön arjessa. Kysymykseen oli neljä vastausvaihtoehtoa; hyvin, melko hyvin, melko huonosti ja huonosti. Vastaaja kokee, että lasten osallisuus näkyy melko hyvin heidän arjessaan. Kuten aiemmissa myös tässä kysymyksessä esille tulee yhden henkilön subjektiivinen kokemus asiasta.

Viimeisessä kysymyksessä selvitettiin yksikön työntekijöiden omia ideoita lasten osallisuuden lisäämiseen. Esiin nousseita ideoita oli sensitiivinen kohtaaminen, lasten kannustus sekä rohkaisu, lasten kokoukset sekä lasten mielipiteiden kuuntelu. Kaikki hyvin tärkeitä asioita.

Kysymysten jälkeen vastaajilla oli mahdollisuus vapaaseen kommentointiin koskien lasten osallisuutta, opinnäytetyötä sekä materiaalipankkia. Kommenttikentässä nousi esiin hyvin tärkeä huomio, joka kaikkien tulisi muistaa. Lasten osallistaminen ei tarkoita sitä, että lasten annetaan tehdä mitä tahtoo, milloin tahtoo ilman rajoja. Sillä vapauden sekä päätösvallan mukana tulee myös tietynlainen vastuu käyttäytyä asianmukaisesti.

Yhteenveto kyselyn tuottamista tuloksista: opinnäytetyön kysely ei tuottanut odotettua tulosta. Kysely ei tuottanut odotettuja tuloksia ja aineisto jäi kyselyn osalta pieneksi. Yhden ihmisen subjektiivisen kokemuksen perusteella on vaikea lähteä kokoamaan materiaalipankkia kokonaiselle yksikölle. Tällöin se ei vastaa yhteisiä tarpeita vaan vain yhden ihmisen tarpeet tulee kohdatuksi. Näin ollen myöskään opinnäytetyön tavoite ei tule toteutumaan halutulla tavalla. Yhden ihmisen vastauksia on vaikea analysoida, koska vertauskohdetta tai vaihtelua vastauksissa ei ole. Jotta tulosten analysointi olisi helpompaa tai edes mahdollista, olisi vastauksia pitänyt tulla useammalta eri vastaajalta.

Kyselyyn tulleista vastauksista sai sellaisen kuvan, että lasten osallisuus yhdessä yksikön ryhmistä on melko hyvällä mallilla. Lasten osallisuuden parantamiseen ja lisäämiseen löytyi

keinoja. Kyselyn vastausten perusteella voidaan myös päätellä, että kiinnostusta sekä halua parantaa lasten osallisuutta löytyy. Toki, vastaukset ovat subjektiivisia, joten niistä ei varsinaisesti voida tehdä johtopäätöksiä koko yksikön tilanteesta.

6 KESKEISET TULOKSET PEILATTUNA TIETOPERUSTAAN

Kyselyn toteutin kyselylomakkeella, jossa oli yhteensä seitsemän kysymystä sekä mahdollisuus vapaaseen kommentointiin. Kyselylomakkeen kysymyksillä pyrittiin selvittämään osallistujien subjektiivinen kokemus lasten osallisuuden nykytilasta, sekä selvittämään mahdollisia toiveita osallisuuden edistämiseen liittyen. Kysymyksistä viisi olivat avoimia kysymyksiä, joihin haluttiin vastaajien omia ajatuksia sekä ideoita. Vastapainoksi avoimille kysymyksille oli kaksi kysymystä, joissa oli vastausvaihtoedot valmiina.

Seuraavaksi käydään läpi kyselyn vastauksia verraten niitä Terveyden ja hyvinvointilaitoksen laatimiin osallisuuden osa-alueisiin sekä osallisuuden edistämisen periaatteisiin (2023, 19–20).

6.1 Keskeiset tulokset verrattuna osallisuuden edistämisen periaatteisiin

Ensimmäinen periaate koskee ihmisen vapaata tahtoa osallistua toimintaan (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 19). Kyselyn (LIITE 4.) ensimmäisen kysymyksen tarkoitus oli saada vastaajat miettimään, mitä lasten osallisuus on. Kyselyn vastaus rinnastuu edistämisen periaatteiden ensimmäiseen kohtaan, koska vastauksesta käy ilmi lasten mahdollisuus valita haluavatko he osallistua toimintaan tai sen suunnitteluun. Heille tarjotaan myös mahdollisuus olla osallistumatta. Tällä tavoin myös autonomia toteutuu. Ensimmäisen kysymyksen vastauksen perusteella voidaan myös olettaa, että osallisuuden edistämisen periaatteiden kohta kaksi toteutuu, sillä vastaaja kertoo, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua toimintaan hänelle sopivalla tavalla.

Kysymyslomakkeen (LIITE 4.) toiseen kysymykseen on rinnastettavissa periaatteista numero kolme. Vastaajia pyydettiin miettimään positiivisia tekijöitä lasten osallisuuden edistämiseksi. Esiin nousi sensitiivisyys sekä hyväksyvä ilmapiiri. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen laatimien periaatteiden kohta kolme käsittelee osallistujien kohtaamisesta hyväksyvästi, kategorioimatta (2023, 19). Kysymyslomakkeen kolmas kysymys käsittelee osallisuuteen vaikuttavia negatiivisia tekijöitä. Kiire ja liian isojen ryhmäkokojen koettiin vaikuttavan negatiivisesti lasten osallisuuden mahdollistamiseen.

Kyselylomakkeen neljäs kysymys selvitti vastaajien ajatuksia siitä, kenelle lasten osallisuuden toteutumisen varmistaminen kuuluu työyhteisössä. Kysymys oli esitetty väitteen muodossa. Vastauksesta selviää, että rooli koetaan jokaisen varhaiskasvattajan yhteiseksi tehtäväksi. Vastaus tukee osallisuuden edistämisen periaatetta viisi, jossa käsitellään päätöksien sekä muun toiminnan suunnittelun yhteistyötä (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 19). Kyselylomakkeen viides kysymys käsitteli lapsen osallisuutta vasukeskustelussa, jonka vastaaja kertoi omalla kohdallaan olevan melko minimaalinen. Tämän vastauksen perusteella osallisuuden edistämisen periaatteista voisi olla hyötyä.

Kuudes kysymys kysymyslomakkeella rinnastuu edelliseen kysymykseen. Lasten osallisuus koetaan näkyvän arjessa melko hyvin mutta myös parantamisen varaa on. Kysymyslomakkeen viimeinen kysymys pyysi vastaajia miettimään, millä keinoilla he voisivat itse parantaa lasten osallisuutta. Seuraavat asiat nousivat esille: sensitiivinen kohtaaminen, aikuisen tuki ja kannustus, yhdessä tekemällä, kyselemällä mielipiteitä sekä juttelemalla lapsien kanssa. Samoihin asioihin kannustaa myös periaatteista kohdat neljä ja viisi; kehitetään ja suunnitellaan toimintaa yhdessä, huomioiden myös hiljaisemmat tai helposti ulkopuolisiksi jäävät (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 19).

Kyselyn vastausten ja osallisuuden edistämisen periaatteiden välillä oli paljon yhtäläisyyksiä. Yksikössä on jo käytössä osittain samoja keinoja, joita Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on listannut. Tämä nimenomaan vahvistaa ajatustani siitä, että yksikössä ollaan kiinnostuneita ja valmiita tekemään töitä sen eteen, että lasten osallisuus lisääntyy ja keinot lisätä sitä kehittyvät. Useampi vastaus olisi mahdollistanut totuudenmukaisemman kuvan yksikön tilanteesta, koska jokainen kokee ja näkee asiat eritavoin.

6.2 Keskeiset tulokset verrattuna osallisuuden osa-alueisiin

Ensimmäinen osallisuuden osa-alue koski osallisuutta henkilön omassa elämässä. Jotta ihminen voi kokea osallisuuden tunnetta omassa elämässään, on hänellä oltava mahdollisuus osallistua häntä ja hänen elämäänsä koskeviin päätöksiin. Tätä varten tulee hänellä olla tarpeeksi tietoa, taitoa ja resursseja. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 21.) Kyselylomakkeen vastausten perusteella näitä tietoja ja taitoja ollaan valmiita tarjoamaan lapsille. Heitä halutaan tukea ja kannustaa osallistumaan heidän elämäänsä ja arkeensa vaikuttavissa päätöksissä varhaiskasvatuksen arjessa. On tärkeää, että myös lapsille annetaan tarpeeksi tilaa ja aikaa miettiä valintojaan, sekä tehdä päätös. Kunnioittava, arvokas sekä hyväksyvä kohtaaminen on myös tärkeää. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 21.) Hyväksyvä ja sensitiivinen kohtaaminen nousivat molemmat positiivisina tekijöinä osallisuuden lisäämisen kannalta. Varhaiskasvatussuunnitelma tukee lapsen oikeudesta osallistua, olla osallisena ja ilmaista mielipiteensä hänelle ominaisella tavalla (Kokkolan kaupungin sivistystoimi 2022, 23).

Toinen osa-alue käsitteli yhteisössä vaikuttamista. Yhteisöllä voidaan tarkoittaa erilaisia ryhmiä kuten perhettä, kaveriporukkaa tai esimerkiksi omaa päiväkotiryhmää. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 22.) Lapsen oma päiväkotiryhmä voidaan jakaa vielä pienryhmiin, joista syntyy omat pienet yhteisöt. Pienryhmä toiminta mainittiin kysymyslomakkeen vastauksissa vaikuttavan positiivisesti lasten osallisuuteen. Pienempi ryhmä voi vähentää lasten paineita ja jännitystä ilmaista oma mielipide. Liian isojen ryhmäkokojen koetaan haittaavan lasten osallistamista. Tällöin hiljaisemmat tai ujommat lapset saattavat helposti jäädä jalkoihin. Varhaiskasvatuksessa yleinen kiire koettiin toiseksi esteeksi lasten osallisuudelle. Arjessa on liian kova kiire, että lapset voitaisiin ottaa mukaan suunnittelemaan. On ehkä helpompi, jos aikuiset hoitavat suunnittelun. Mutta tuleeko lapset ja heidän ajatuksensa, ideansa tai toiveensa tarpeeksi kuulluksi, jos toimitaan tällä tavalla?

Kolmas ja viimeinen osa-alue käsittelee yhteistä hyvää ja siitä nauttimista. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus olla osallisena nauttimassa yhteisestä hyvästä ja sen luomisesta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023, 24.) Kysymyslomakkeen vastauksista kävi ilmi käytössä oleva käytäntö, jossa pyritään kannustamaan ja rohkaisemaan lapsia osallistumaan mutta ketään ei kuitenkaan pakoteta.

6.3 Keskeiset tulokset verrattuna tutkimuskysymyksiin

Kyselylomakkeen kysymykset valikoituivat tutkimuskysymyksien perusteella. Jokaiselle tutkimuskysymykselle ei ollut kyselylomakkeessa omaa kysymystä mutta kyselylomakkeen kysymykset olivat muotoiltu niin, että joka tutkimuskysymykseen saadaan vastaus. Taulukossa (KUVIO 8.) vasemmalla puolella on tutkimuskysymykset ja oikealla puolella kyselylomakkeesta saadut vastaukset sekä kyselylomakkeen kysymykset, joista vastaukset on poimittu.

Tutkimuskysymys	Kyselylomakkeeseen tulleet vastaukset
1. Mitkä keinot kasvattavat lasten osallisuutta varhaiskasvatuksen arjessa?	Positiivinen, sensitiivinen ja hyväksyvä ilmapiiri.(Kysymys numero kaksi.)
1.1. Mitä lasten osallisuus on?	Jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua omalla tavallaan toimintaa mutta heillä on myös mahdollisuus olla osallistumatta. (Kysymys numero yksi.)
1.2. Kenen tehtävä on varmistaa lasten osallisuuden varmistaminen?	Lasten osallistaminen ja heidän osallisuudestaan vastaaminen on jokaisen varhaiskasvattajan tehtävä.(Kysymys numero neljä.)
2. Miten huomioida lapsen osallisuus vasukeskustelussa?	Ottamalla huomioon lasten toiveita ja mielipiteitä. (Kysymykset numero yksi ja kaksi.)
2.1. Mikä on lapsen rooli vasukeskustelussa?	Tällä hetkellä koetaan hyvin minimaaliseksi. (Kysymys numero viisi.)
2.2. Miten varmistaa lasten osallisuus myös vasukeskusteluiden välissä?	Sensitiivinen kohtaaminen, tarvitta tuki ja rohkaisu osallistua, yhdessä tekeminen, lasten kokoukset, lasten mielipiteiden kuuntelu. (Kysymys numero seitsemän.)

KUVIO 8. Kyselyn tulokset verrattuna tutkimuskysymyksiin.

Taulukosta nähdään, että jokaiseen tutkimuskysymykseen on saatu vastaus pienestä osallistujamäärästä huolimatta. Suurempi vastaajien määrä olisi voinut antaa laajemman näkemyksen yksikön kokonaisvaltaisesta tilanteesta. Saadut tulokset kuitenkin antavat hyvän, alustavan katsauksen lasten osallisuuden nykytilanteeseen.

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Opinnäytetyössäni erityisen tärkeää oli, että siihen kuuluva kysely tullaan toteuttamaan eettisesti sekä luottamuksellisesti. Jotta hyvä tutkimusetiikka säilyy, tuli kyselyä tehdessä huomioida ainakin seuraavat asiat: luottamus tutkijan tutkittavan välillä, tutkittavan oikeus kieltäytyä, keskeyttää tai perua osallistumisensa, sekä kunnioitus tutkittavien ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta kohtaan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 9). Hyvä eettinen pohja luo myös parempaa luottamusta tutkijan sekä tutkittavien välillä. Jos toteuttamani kysely olisi voinut aiheuttaa haittoja, vahinkoja tai riskejä, olisi tämäkin pitänyt ottaa huomioon kyselyä toteuttaessa sekä siitä tiedottaessa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 9). Näitä ei kuitenkaan aiheutunut kyselyn aikana.

7.1 Suunnittelu

Opinnäytetyön tarkoitus oli kyselylomakkeen avulla kartoittaa lasten osallisuutta eräässä varhaiskasvatuksen yksikössä. Opinnäytetyön kyselylomaketta suunnitellessa tuli huomioida hyvä tutkimusetiikka. Eettisyyden huomioiminen onnistui mielestäni hyvin. Jokainen tutkimukseen osallistuva sai etukäteen tiedotteen opinnäytetyöstä, jossa heille kerrottiin, mitä varten heitä on pyydetty osallistumaan kyselyyn, mitä varten kysely on, mitä kysely heiltä vaatii sekä, heidän oikeutensa olla osallistumatta, keskeyttää tai perua osallistumisensa. Kysymyslomake on onnistunut, koska sen avulla sain vastauksia, joita etsin. Kysymyslomake oli sopivan pituinen ja se oli nopea täyttää. Kysymykset olivat selkeitä, joka nopeutti niihin vastaamista. Aiheen valinta perustui sen ajankohtaisuuteen ja tärkeyteen

Suunnitteluvaiheessa olisin näin jälkeenpäin kiinnittänyt enemmän huomiota aikatauluun ja suunnitellut sen tarkemmin. Opinnäytetyö ei edennyt alkuperäisessä aikataulussa mutta aikataulun muutoksien jälkeen, opinnäytetyö eteni halutulla tavalla. Jo suunnitteluvaiheessa olisi voinut tarkastella muita tapoja toteuttaa opinnäytetyön kysely. Kaiken kaikkiaan, olen melko tyytyväinen kyselylomakkeeseen. Sen avulla sai vastauksen mutta se ei tuottanut kuitenkaan haluttua tulosta. Kehityskohteita löytyy.

7.2 Toteutus

Koin opinnäytetyön kyselyn toteuttamisen sekä vastausten analysoinnin kaikista vaiheista mielenkiintoisimpana. Kyselylomakkeen valmistuttua se lähetettiin sähköisesti yksikön työntekijöille. Kyselylomake, jota opinnäytetyössä käytetään, toteutettiin nimettöminä. Osallistujilta ei kerätty henkilötietoja tai muita tunnistusta mahdollistavia tietoja. Tämä siksi, että jokainen kyselyyn vastaajista voisi huoletta vastata rehellisesti, eikä kenenkään tarvitse pelätä tai jännittää vastaamista. Nimettöminä tehdyn kyselyn odotettiin vaikuttavan positiivisesti vastausten määrään. Näin ei kuitenkaan valitettavasti käynyt. Anonyymisyys onnistui kuitenkin siltä osin, että yhdestä ainoasta vastauksesta huolimatta vastaajan henkilöisyyttä on mahdotonta tietää. Kyselyyn osallistuminen oli vapaaehtoista. Osallistumisen vapaaehtoisuudesta kerroin sekä tutkimustiedotteessa, että itse kyselylomakkeessa. Samalla, kun odotin kyselyyn vastauksia, alkoi tietoperustan kasaaminen. Aluksi aineiston löytäminen tuntui hankalalta. Aineiston keräämiseen sekä analysointiin olisin varannut enemmän aikaa.

Opinnäytetyötä tehdessäni tuli koettua onnistumisia sekä epäonnistumisia. Asiat, jotka koin epäonnistuneiksi ja, joita olisin voinut vielä kehittää liittyvät vahvasti kyselyn toteuttamiseen. Jälkeen päin jäin miettimään, olisiko esimerkiksi ryhmähaastattelu toiminut paremmin tätä opinnäytetyötä varten. Ryhmähaastattelu olisi voinut mahdollistaa useamman henkilön osallistumisen ja näin ollen myös vastauksia olisi tullut enemmän. Suurempi kohderyhmä olisi voinut mahdollistaa suuremman aineiston.

7.3 Raportointi

Opinnäytetyön aikaa vievin osuus oli sen kirjallinen osuus. Eniten hankaluuksia aiheutti kyselylomakkeen vastausten analysointi. Vastauksia tuli vain yhdeltä osallistujalta, joten niiden laajaa-alainen analysointi oli hankalaa, koska vastaukset kertoivat vain yhden ihmisen kokemuksista ja näkemyksistä. Sain kuitenkin kirjattua ylös kaiken tarpeelliseksi kokemani ja selitettyä auki tutkimuksen tulokset.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on kokonaisuudessaan ollut opettavainen kaikkineen vaikeuksineen ja haasteineen. Opinnäytetyön aikana opin paljon omista vahvuuksistani sekä asioita, joita minun tulisi vielä harjoitella. Koen, että sain myös uusia näkökulmia osallisuudesta etenkin siitä, kuinka hyödyntää sitä tulevaisuudessa.

Ensimmäisenä haluan käydä läpi johtopäätökset, joihin tulin tämän opinnäytetyön seurauksena. Kyselyn tuloksien perusteella voidaan todeta, että lasten osallisuutta harjoitetaan jo kyselyyn osallistuneen varhaiskasvatusyksikön toimesta. Aiheeseen suhtaudutaan positiivisesti ja sitä pidetään tärkeänä osana pedagogista toimintaa. Vastauksista huomataan, että varhaiskasvattajat tunnistavat lapsen osallisuuden tärkeyden lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta. Lasten osallisuutta erilaisiin arjen sekä toiminnan suunnitteluun pidetään vahvistavana tekijänä heidän toimijuuttaan ajatellen. Tuloksista käy ilmi, että halu sekä motivaatio kehittää lasten osallisuutta löytyy. Jo käytössä olevia keinoja löytyi esimerkiksi lastenkokoukset, lasten mielipiteiden kuunteleminen ja huomioiminen toiminnan suunnittelussa. Varhaiskasvattajat ovat kuitenkin myös avoimia uusille ideoille ja keinoille, joilla kehittää lasten osallisuutta. Tässä vaiheessa on kuitenkin tärkeää muistaa, että kyselyn tulokset ovat yhden ihmisen subjektiivisia kokemuksia. Siksi niitä ei voida yleistää koko yksikön tasolle. Nämäkin tulokset ovat kuitenkin tärkeitä, koska se antaa hyvän kuvan kehittämishalukkuudesta sekä sitoutumisesta lasten osallisuuden kehittämistä kohtaan.

Sosionomin kompetenssit ovat liitettävissä opinnäytetyöhön. Ensimmäisenä mieleen nousee sosionomin kompetenssi numero neljä, joka käsittelee osallisuutta edistävää yhteiskunta-osaamista. Tähän kompetenssiin kuuluu eri ihmisryhmien osallisuuden mahdollistaminen sekä asiakkaiden omaehtoisen toimijuuden tukemista yhteiskunnassa. (SOAMK 2023, 1.) Juuri näitä asioita opinnäytetyö pyrkii kehittämään. Sosiaalialan eettinen osaaminen näkyy koko opinnäytetyöprosessissa. Hyvän tutkimusetiikan säilyttäminen koko opinnäytetyöprosessin ajan oli erittäin tärkeää. Sosiaalialan asiakastyön osaamisen kompetenssiin liittyy esimerkiksi asiakaslähtöisyys, asiakkaiden tavoitteellinen tuki eri elämäntilanteissa sekä ammatillisesti ja dialogisesti toimiminen vuorovaikutustilanteissa (SOAMK 2023, 1). Tämä kompetenssi näkyi opinnäytetyössä lasten etuuden ajamisessa.

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen on kompetensseista toinen, joka liittyy opinnäytetyöhön alusta asti. Kaksi sosionomin kompetensseista, työyhteisö-johtamis- ja yrittäjyys osaaminen sekä sosiaalialan palveluosaamisen, eivät niinkään nousseet esille opinnäytetyötä tehdessä. Koen kuitenkin, että jokaisella kompetenssilla on tärkeä paikka sosionomin ammattiosaamisessa.

LÄHTEET

- Herranen-Somero, K. 2025. Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Centria-ammattikorkeakoulu, Kokkola. 4/2025. Viitattu: 17.4.2025.
- Kalliomeri, R., Kuusio, L., Laaja, J., Männistö, L. & Stenvall, E. 2023. Lapsen oikeudet – Osallisuus ja osallistuminen koulutus. Saatavilla: <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-osallisuus-ja-osallistuminen/> Viitattu: 15.4.2025.
- Kokkolan kaupungin sivistystoimi, varhaiskasvatuspalvelut 2022. Kokkolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Saatavissa: <https://www.kokkola.fi/tiedostot/varhaiskasvatussuunnitelma-kokkola-2022/> Viitattu: 23.5.2025.
- Opetusministeriö 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf Viitattu: 16.4.2025.
- Sevon, E., Mustola, M., Hautakangas, M., Hautala, P., Ranta, M., Salonen, E. & Alasuutari, M. 2021. Näennäinen normi vai elettyä demokratiaa? Varhaiskasvatukseen lasten osallisuus kasvatusalan opiskelijoiden ja ammattilaisten puheessa. Saatavissa: <https://journal.fi/kasvatusjajaika/article/view/107996> Viitattu: 2.6.2025.
- Karlsson, L., Weckström, E. & Lastikka, A. 2018. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteutus ja kehittäminen. Saatavissa: https://tuhat.helsinki.fi/ws/files/129599975/karlssonym_OsPe2_taittoversio.pdf Viitattu: 2.6.2025.
- Rintakorpi, K., Holmikari, J., Jalasmäki, H. & Kukkonen, S. Laurea-ammattikorkeakoulu 2023. Ammattina varhaiskasvatuksen sosionomi. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/792700/Laurea%20Julkaisut%20204.pdf?sequence=2&isAllowed=y> Viitattu: 2.6.2025.
- Rintakorpi, K. & Holmikari, J. 2021. Sosiaalipedagogisen osaamisen tunnistaminen ja tunnistaminen varhaiskasvatuksessa. Saatavissa: <file:///C:/Users/pinja/Downloads/109067-Artikkelin%20teksti-216576-1-10-20211214.pdf> Viitattu: 2.6.2025.
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2023. Osallisuuden edistäjän opas. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 25.10.2025.
- Määttä, S., Palmu, I., Hankonen, N., Huhtiniemi, M., Lehtivuori, A., Martela, F., Polet, J., Sjöblom, K., Stenius, M. & Vasalampi, K. 2023. Itsemäärämisteoria ymmärrettäväksi: pääteesi, suomennokset ja väärinkäsitysten oikaisua. Saatavissa: <https://journal.fi/psy/article/view/131169/100742> Viitattu: 25.10.2025.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2025. 1–2-vuotiaan ajattelun ja puheen kehitys. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-alyllinen-kehitys/> Viitattu: 28.10.2025.

Varhaiskasvatuslaki. 2018. 13.7.2018/540. Saatavissa: https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540#chp_1 Viitattu.28.10.2025.

Sosiaalialan amk-verkoston työvaliokunta. 2023. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Saatavissa: <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENS-SIT-2023.pdf> Viitattu: 30.10.2025.

Tiedote opinnäytetyöstä

Opinnäytetyön nimi

Kuinka parantaa eri-ikäisten lasten osallisuutta varhaiskasvatussuunnitelmanprosessissa?

Opinnäytetyön tarkoitus

Opiskelen Centria-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Opintoihin sisältyy opinnäytetyön tekeminen. Pyydän Sinua osallistumaan kyselyyn, jonka tarkoituksena on kartoittaa kyselyyn osallistujien ajatuksia ja mielipiteitä osallisuudesta varhaiskasvatuksen arjessa. Tavoitteena on kyselyn tuloksien avulla tuottaa materiaalipankki, jonka avulla voidaan parantaa lasten osallisuutta.

Tutkimukseen pyydetään mukaan henkilöitä, jotka ovat koulutukseltaan sosionomeja. Tutkimukseen pyydetään osallistumaan noin 3-6 henkilöä.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii Anne Jaakonaaho Centria-ammattikorkeakoulusta.

Opinnäytetyöhön on saatu tutkimuslupa Milka Junttilalta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa suostumuksesi syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu Sinulle kielteisiä seurauksia.

Keskeyttäessäsi tutkimukseen osallistumisesi tai peruuttaessasi antamasi suostumuksen, Sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja ei käytetä osana tutkimusaineistoa, vaan ne hävitetään, mikäli niiden poistaminen aineistosta on mahdollista.

Tutkimuksen kulku

Kyselyyn osallistutaan vastaamalla kyselylomakkeeseen Google Forms-alustalla 30.6.2025 mennessä. Kyselylomakkeen täyttämiseen menee aikaa noin 10–15 minuuttia.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömästi. Henkilöllisyytesi sekä muut tunnistettavat tiedot ovat ainoastaan tutkimuksen tekijän tiedossa. Opinnäytetyön tekijällä on luottamuksellisia tietoja koskeva vaitiolovelvollisuus.

Aineisto käsitellään ja tulokset esitetään hyvää tutkimusetiikkaa noudattaen siten, ettei yksittäisen henkilön vastauksia voida tunnistaa missään tutkimuksen vaiheessa. Henkilötiedot anonymisoidaan haastattelujen tallenteista tehdyissä tekstitiedostoissa niin, etteivät yksittäistä henkilöä koskevat tiedot ole enää tunnistettavassa muodossa.

Suostumus osallistua tutkimukseen

Opinnäytetyön nimi

Kuinka parantaa eri-ikäisten lasten osallisuutta varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa?

Opinnäytetyön tekijä

Pinja Saarela

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen. Olen lukenut tutkimusta koskevan tiedotteen. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kysymyksiini. Olen myös lukenut ja hyväksyn tietosuojaselosteen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Osallistun tähän tutkimukseen vapaaehtoisesti. Minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä tahansa tutkimuksen vaiheessa syytä ilmoittamatta. Voin myös peruuttaa antamani suostumuksen milloin tahansa ennen tutkimuksen päättymistä. Jos keskeytän tai peruutan suostumukseni, siihen asti antamiani tietoja ei käytetä osana tutkimusaineistoa, vaan ne hävitetään.

Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain opinnäytetyön tekijän tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen opinnäytetyöhön, aineistoa ei luovuteta kenellekään ulkopuoliselle tutkimusprosessin aikana ja tutkimusaineisto tuhoetaan opinnäytetyön julkaisun jälkeen.

Kun suostumus pyydetään sähköisesti

Olen lukenut ja ymmärrän tutkimustiedotteen

- Kyllä
- Haluan lisätietoja _____

Olen lukenut ja hyväksyn tietosuojaselosteen (linkki tietosuojaselosteeseen tai tietosuojaseloste tekstinä)

- Kyllä
- Haluan lisätietoja _____

Annan tietoisesti suostumukseni minua koskevan aineiston käyttämiseen opinnäytetyössä.

- Kyllä
- Ei

AINEISTONHALLINTASUUNNITELMA

Suunnitelman tekijä(t): Pinja Saarela

Opinnäytetyön nimi: Kuinka parantaa eri-ikäisten lasten osallisuutta varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa?

Opinnäytetyön toimeksiantaja: Outi Hankaniemi, Nahkurin päiväkoti, Kokkolan kaupunki

Suunnitelma laadittu: 18.5.2025

1. Aineiston yleiskuvaus

1.1. Aineiston kuvaus: Kerättävä tai olemassa oleva aineisto ja sen ominaisuudet

Aineistona toimii useampi artikkeli sekä tutkimustietoon perustuvat tekstit. Näiden käytön aineistona mahdollistaa tekijänoikeudet. Niiden tiedostomuodot ovat PDF mutta myös fyysistä materiaalia käytetään. Aineistona toimii myös kysely, joka toteutetaan osana opinnäytetyötä.

1.2. Aineiston laadun varmistaminen

Aineiston laadun varmistamiseksi, kiinnitetään erityistä huomiota keruu- ja analysointivaiheessa.

2. Eettiset periaatteet, lainsäädäntö ja henkilötietojen käsittely

2.1. Henkilötiedot ja tietosuojan huomioiminen

Onko aineistossasi suoria tai epäsuoria henkilötietoja: ei

Onko aineistossasi arkaluonteisia henkilötietoja: ei

Opinnäytetyössä ei kerätä tai käytetään minkäänlaisia henkilötietoja keneltäkään osallistujalta

2.2. Päävastuu henkilötietojen käsittelystä eli rekisterinpitäjäys

Opinnäytetyössä ei kerätä henkilötietoja, joten rekisteriä tai rekisterinpitäjää ei tarvita.

2.3. Tietosuojan edellyttämät ilmoitukset

Opinnäytetyössä ei kerätä henkilötietoja, joten tietosuojaselostetta ei tarvita.

Olen laatinut **tietosuojailmoituksen / -selosteen**: ei

Olen suunnitellut, kuinka **suostumus henkilötietojen käsittelyyn** otetaan tutkittavilta/ tutkimukseen osallistuvilta: kyllä

2.4. Tutkittavien informointi ja suostumus

Opinnäytetyön kyselyyn osallistujia on informoitu tutkimustiedotteella, jossa on kerrottu opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet, kerättävät tiedot, tutkimuksen kulku sekä suostumukseen liittyvät tiedot. Osallistujilla on myös mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyön tekijälle.

Opinnäytetyön kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistuminen voidaan perua missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Osallistuminen tapahtuu täysin anonyyminä. Mitään henkilötietoja ei kerätä osallistujilta. Tarvittaessa osallistujat täyttävät sähköisen suostumuslomakkeen.

2.5. Tutkimuslupa

Tutkimuslupa tarvitaan ja se haetaan varhaiskasvatustalouden kehittämiskoordinaattorilta.

2.6. Miten hallinnoit käyttämäsi, tuottamasi ja jakamasi aineiston oikeuksia?

Opinnäytetyössä käytetyn ja tuotetun aineiston käyttöoikeudet pysyvät opinnäytetyön tekijän hallussa.

2.7. Eettistä ennakoarviointia edellyttävät tutkimusasetelmat opinnäytetyössä

Tarvitaanko eettistä ennakoarviointia? Ei, opinnäytetyön tutkimusasetelma ei sitä vaadi.

3. Aineiston dokumentointi

3.1. Aineiston dokumentointi

Aineiston käsittelyn vaiheista ja muuttujista tehdään vähintään omat muistiinpanot. Kuvaa tässä, kuinka dokumentoit aineiston.

3.2. Aineiston järjestys ja eheys

Aineisto tallennetaan sähköisesti opinnäytetyöntekijän koneelle, kunnes opinnäytetyö on valmis.

4. Tallentaminen ja tietoturva opinnäytetyöprosessin aikana

Aineisto tallennetaan ja varmuuskopioidaan opinnäytetyöntekijän omalla tietokoneella, joka on suojattu salasanalla, jotta ulkopuoliset eivät pääse käsiksi kerättyyn aineistoon.

5. Aineisto opinnäytetyön valmistuttua: tuhoaminen, säilyttäminen tai mahdollinen jatkokäyttö ja avaaminen

Opinnäytetyön valmistuttua kaikki kerätty aineisto tuhoetaan ja poistetaan kaikilta alustoilta. Aineistoa ei jatkokäytetä.

6. Tehtävät ja vastuut

Aineiston kerääminen, analysointi ja arviointi, säilytys, hyödyntäminen sekä tuhoaminen kuuluu opinnäytetyön tekijälle. Hän on vastuussa, että kaikki edellä mainittu tapahtuu noudattaen hyvää tutkimusetiikkaa.

Kyselylomake

Kyselyn toteuttaa Pinja Saarela. Kyselyn tarkoituksena on koota yhteisiä ajatuksia ja ideoita lasten osallisuudesta. materiaalipankkia varten. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja se toteutetaan nimettömänä. Kyselyn vastaukset ovat vain haastattelijan ja haastateltavien tiedossa. Niitä tullaan kuitenkin hyödyntämään myöhemmin julkaistavassa opinnäytetyössä. Varmistathan vielä ennen lomakkeen täyttämistä, että olet tutustunut tutkimustiedotteeseen sekä tutkimussuostumukseen.

1. Mitä lasten osallisuus on varhaiskasvatuksessa?

2. Osallisuuden varmistaminen on jokaisen varhaiskasvattajan tehtävä.

Samaa mieltä	
Jokseenkin samaa mieltä	
Ei samaa eikä erimieltä	
Jokseenkin erimieltä	
Täysin erimieltä	

3. Koetko lapsen läsnäolon vasu-keskustelussa hyödylliseksi? Miksi kyllä/ei?

4. Lasten osallisuus näkyy arjessamme:

Hyvin	
Melko hyvin	
Melko huonosti	
Huonosti	

5. Vapaa kommentti. Mitä ajatuksia tai toiveita materiaalipankki herättää? Millaista materiaali toivot? Sähköinen vai fyysinen materiaali?

6. Lasten osallisuus näkyy arjessamme:

Hyvin	
Melko hyvin	
Melko huonosti	
Huonosti	

7. Miten lasten osallisuutta voidaan parantaa varhaiskasvatuksen arjessa?

8. Tämä kenttä on tarkoitettu vapaalle kommentoinnille. Ajatuksia, mielipiteitä sekä toiveita opinnäytetyötä tai materiaalipankkia varten.
